

ПОПЕРЕДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ХВОРОБ РАННЬОКВІТУЧИХ ВИДІВ РОСЛИН, ЗАНЕСЕНИХ ДО ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ

Шевчук В.К., доктор с.-г. наук, професор
Вільчинська Л.А., кандидат с.-г. наук, доцент
e-mail: rsn@pdatu.edu.ua

Подільський державний аграрно-технічний університет

Поліщук С.В., кандидат пед. наук, доцент

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка;

На планеті Земля нараховується понад 300000 видів рослин. В Україні нараховується близько 6000 видів рослин. Нині під загрозою зникнення на планеті Земля знаходиться 20-25 тисяч видів рослин і багато із них ростуть в Україні. Частка цих рослин з року в рік зростає. З 1982 року в Україні прийнято Закон про Червону книгу. До цієї книги віднесено більше 700 видів рослин.

Однією із причин зниження видового різноманіття рослин і переведення їх у категорію рідкісних і зникаючих є ураженість їх патогенними мікроорганізмами [1-3].

Хвороби білоцвіту – *Leucojum L.* До Червоної книги України занесено білоцвіт весняний – *Leucojum vernum L.* та білоцвіт літній – *Leucojum aestivum L.*

Рамуляріоз. Збудник хвороби – гриб *Ramularia septata (Bon.) Bub. (R. ucrainica Petz)*. Хвороба уражує листя у вигляді некротичних плям бурого або сіро-бурого забарвлення іноді з розпливчастою жовтуватою, червоною або темною облямівкою, які розпочинаються з верхівки і охоплюють весь листок. Конідієносці прямі, розміром 15-100 × 2,5-4 мкм, зрідка розгалужені, на верхівці з 1-3 зубчиками з невиразними перегородками, зібрані у пучки, що виходять через продихи з обох боків листка і утворюють білуватий наліт, який при всиханні набуває жовтуватого або червонуватого відтінку. Конідії циліндричні зрідка видовжено-яйцевидні, розміром 5-75 × 2-4,5 мкм, прямі або трохи зігнуті, на обох кінцях притуплені або трохи заокруглені, одноклітинні або з 1-4 перегородками, здебільшого розміщені у ланцюжках.

Сажка. Збудник хвороби – гриб – *Urocystis leucoji Bub.* Хвороба уражує листя білоцвіту з обох сторін. На ньому формуються продовгуваті 1-10 мм довжиною, розсіяні плями. Вони часто зливаються, спочатку прикриті епідермісом свинцево-сірі здуття, заповнені споровою масою майже чорного кольору, яка розпилюється після розриву епідермісу. Клубочки спор округлі, або шаровидно-подовжені, 24-38 мкм в діаметрі, які складаються з 1, рідше 2-3 центральних спор, навкруг яких знаходяться багаточисленні розміщені в один шар периферійні клітини. Центральні спори округлі чи еліпсоподібні з темно-каштаново-коричневою гладкою оболонкою; периферичні клітини овальні з жовто-коричневою гладкою оболонкою [4].

Заходи попередження розвитку хвороб білоцвіту:

1. Вибракування хворих листків у період вегетації.
2. Утилізація уражених рослинних решток.

Хвороби підсніжника – *Calanthus L.* До Червоної книги України віднесено

підсніжник Ельвеза – *Calanthus elwesii* Hook f.), підсніжник білосніжний – *Calanthus nivalis* L.), підсніжник складчастий – *Calanthus plicatus* M. Bieb.

Іржа. Збудник хвороби – гриб *Melampsora galanthifragilis* Kleb. Хвороба уражує листя. Спермогонії субепідермальні лінзовидні, виступають, 80-100 мкм висотою 130-160 мкм довжиною. Ецидії цеановидні, розміщені здебільшого на нижньому боці листків, поодинокі або групами, іноді зливаються. Ецидіоспори кулясті, кулясто-овальні або поліедричні, часто у вигляді паралелепіпеда 17-24 × 14-19 мкм, з бородавчастою оболонкою до 1-2 мкм товщиною. Уредоложа знаходяться на нижньому боці листків, рідше поодикі на верхньому боці листків. Уредоспори здебільшого видовжено-овальні, рідше овальні, часто грушевидні розміром 25-38 × 12-16 мкм, оболонка до 3 мкм товщиною, бородавчата. Парафізи 50-70 мкм завдовжки, 17-23 мкм товщиною, оболонка до 2-5 мкм товщиною. Телейтолога розташовані здебільшого на верхньому боці листка під кутикулою. Телейтоспори неправильно призматичні, на верхівці заокруглені 25-45 × 8-15 мкм, оболонка коричнева до 1 мкм товщиною. Зберігається збудник в уражених рослинних залишках.

Сажка. Збудник хвороби – гриб *Ustilago vaillantii* Tul. Хвороба уражує пиляки тичинок і порівняно рідко зав'язі, утворюючи в них рихлу чорнувато-оливкову порохоподібну спорову масу. Хламідоспори шаровидні, овальні або неправильні 8-12 × 9-10 мкм, зі світло-коричневою, покритою дуже маленькими шипиками оболонкою [4].

Сіра гниль. Збудник хвороби – гриб *Botrytis galanthina* et Br. Sacc. Збудник уражує надземні органи рослини у вигляді сірого плісневидного нальоту, на цибулинах утворюються чорні, дрібні склероції.

Склероціальна гниль. Збудник хвороби – гриби *Sclerotium tuliparum* Kleb. і *Sclerotium bulborum* (Wakk.) Rehm. Хвороба проявляється навесні і викликає загибель цибулин або сходів. На цибулинах утворюється білий повстятий наліт, на якому розвиваються склероції, спочатку світлі, пізніше буріють, неправильної або округлої форми 1,5-9 мм в діаметрі. Хворі цибулини дають слабкі сходи, які жовтіють і гинуть. Джерелом зараження є ґрунт, хворі цибулини. Склероції в ґрунті можуть зберігатись 3-5 років.

Заходи попередження розвитку хвороб підсніжника:

1. Вибракування хворих рослин і цибулин уражених сірою та склероціальною гнилями.
2. При викопуванні цибулин не допускати механічних пошкоджень.
3. Утилізація уражених рослинних решток.

Список використаної літератури

1. Билай В.И. Основы общей микологии. Київ: 1989. 390 с.
2. Билай В.И., Гвоздяк Р.И., Скрипаль И.Г., Краев В.Г., Эланская И.А., Зирка Т.И., Мурас В.А. Микроорганизмы – возбудители болезней растений. Київ. Колос, 1988. 549 с.
3. Лісовий М.П. Довідник із захисту рослин. Київ. Урожай, 1977. 743 с.
4. Ульянищев В.И. Определитель головневых грибов СССР. Наука, 1968. 180 с.